

NOTARSKI VESTNIK

Priloga „Slovenskemu Pravniku“.

Štev. 2.

Urejuje dr. Josip Krevl, notar v Litiji.

1927.

Črtica o izvoru in razvoju notarijata.

V najstarejših časih so sklepali ljudje svoje pogodbe ustno s tem, da so si segali z desnico v roko. Sploh je bila desnica v starih časih pri vseh narodih znak zaupanja, kakor se še danes tudi pri nas vršijo razne kupčije ustno ter se v znak sklenjene pogodbe podaje desnica.

Pozneje so ljudje čutili potrebo, da so k sklepanju pogodb vabili priče, ki so utegnile dokazati obstoj in vsebino sklenjene pogodbe. Tako so Judje sklepali pogodbe običajno ob mestnih vratih, kjer je bil narod priča sklenjenih pogodb. Najstarejša zadevna pogodba je znana iz leta 1850 pred Kristusom, ko je patrijarh Abraham kupil od Efrona grobnico za svojo ženo Saro. (Genesis Cap. XXIII). Vedno bolj se je pa kazala pomanjkljivost in negotovost takih pogodb, ker se često niso izvršile bodisi vsled pozabljivosti ali vsled smrti prič ali pa tudi vsled nepoštenja. Radi tega so si skušali ljudje pomagati v tem pogledu z določnimi simboličnimi znamenji, to je hieroglifi. Mož, ki so tako pisavo poznali, je bilo pri Judih zelo malo, pripadali so večinoma duhovskemu stanu in so se imenovali »scribae«.

Okrog leta 600 pred Kristom se je vpeljala pri Judih navada, da so morale biti pismene pogodbe opremljene z javnim pečatom takega pisarja. Pogodbe so bile spisane v dveh izvodih, od katerih je pisar enega zapečatil in obdržal, dočim je ostal drugi izvod odprt ter ga je pisar izročil tretji osebi. Take zapečatenе pogodbe so tvorile pri Judih polni dokaz.

Današnji notarijat izvira brezdvomno iz rimskih institucij. Že v najstarejši rimski zgodovini so se nahajali gotovi pisarji,

imenovani »scribae«. Ti so v začetku samo pisali in prepisovali, pozneje pa so se povzpeli v javnem in privatnem življenju do višjih mest. Nekateri so bili stalno nastavljeni in so se bavili z različnimi službami, predvsem v senatu in sodstvu. Imeli so nalogo, sestavljati zasebne listine, jih zbirati, urejevati in registrirati, drugi so zopet imeli nalogo, sestavljati in registrirati državne akte. V zvezi s temi »scribae« so sužnji opravljali kopiranje listin in druga podrejena dela. V zadnjem stoletju republike so uvedli mesto prejšnje stenografije, imenovane »sigla«, ki je obstojala iz krajšav posameznih besed, novo, ki se je imenovala »notae« in je bila sestavljena iz posebnih znakov. Pisec te stenografije se je imenoval »notarius«. Ti notarji so se vsled hitre pisave imenovali tudi »cursores«. Od teh rimskih notarjev je prešlo ime na današnji notarijat, vendar pa njihovi posli niso imeli sličnega javnega značaja kot današnji. Današnjemu notarijatu podoben značaj so imeli pri starih Rimljanih tako zvali »tabelliones«. Ti so namreč izdelovali in overovali zasebne dokumente. Oni niso imeli svojih javnih pisarjev, temveč so imeli svoje sedeže na trgih, kjer so jih ljudje spraševali za svet in prosili pravne pomoči. Njihove dolžnosti so bile predpisane z zakonom in so obstojale v tem, da so sestavljali oporoke, listine, prenos lastnine in podobno. Imeli so nastavljene pisarje, imenovane »notarii«, ki so naročilo stranke stenografirali in potem prepisali v obliki protokola. Iz tega protokola se je potem napravil formalni dokument, podpisan od strank, potrjen po pričah in posvedočen po »tabellionu«. Ko so bile te formalnosti končane, je bil akt gotov in obvezen za stranke.

Spisi »tabelliona« so se imenovali »instrumenta publice confecta«, ter so bili verodostojni in avtentični, v nasprotju z »instrumenta privata« ali dokumenti, ki so bili sestavljeni po zasebnih brez intervencije »tabelliona«. Vendar pa v rimskem pravnem življenju te listine še niso ustrezale popolnoma uradni listini glede verodostojnosti in avtentičnosti, dokler niso bile te listine registrirane in deponirane v javnih arhivih. Šele z registriranjem in deponiranjem so te listine »tabelliona« postale »instrumenta publica« v pravem pomenu besede ter jim je bila priznana popolna verodostojnost in avtentičnost.

»Tabellioni« so tvorili svoj kolegij, kojega predsednik se je imenoval »primicerius«, za časa Justinijana se je pa imenoval ta predsednik kolegija »protabellio«.

Propast zahodnega rimskega imperija ni upropastila notarijata, ker so severni narodi, ki so Rimljane podjarmili, pustili njihove zakone in navade. V osmem stoletju so se »tabellioni« in notarji popolnoma združili ter se od takrat dalje imenujejo samo javni notarji. V devetem stoletju je notarijat zelo propadel ter ga je hotel Karol Veliki povzdigniti s tem, da je poslal po deželi komisije, kojim je pridelił notarje, ki so bili potem nastavljeni pri škofih, opatih in grofih. Ti notarji so se imenovali kraljevi notarji.

V začetku desetega stoletja so bili notarji registrirani s stalnim sedežem, kjer so vršili sodni postopek in napravljali zasebne listine.

Koncem enajstega stoletja so papeži dobili pravico imenovati notarje tudi izven papeške države, kateri notarji so se imenovali »notarii apostolicae sedis, sacri lateranensis palatii«.

V dvanajstem stoletju so notarji dobili značaj, katerega imajo še danes na kontinentu. V trinajstem stoletju so dosegli neodvisnost od sodnih oblasti in Ludvik XIV. je podelil notarjem kraljevi pečat, s katerim so smeli sami signirati, dočim so morale biti prej notarske listine potrjene s sodnim pečatom.

V srednjem in novem veku se je notarijat razvijal povsem različno v poedinih državah. Važna je doba francoske revolucije, ko se je odpravil sistem prodajanja notarijata in ko so se notarjem določili določni teritoriji.

Danes je notarijat urejen z zakoni skoro v vseh evropskih državah, v Franciji, Angliji, Španski, Portugalski, Rusiji, Belgiji, Holandski, Nemčiji, Avstriji, Italiji, Madžarski, Češki, Švedski itd. Pa ne samo v Evropi, temveč tudi v severoameriški uniji ter južno-ameriških državah, kakor tudi skoro po vseh evropskih kolonijalnih državah je notarijat urejen z zakoni.

Značilna za potrebo notarijata je okolnost, da so Angleži leta 1879 v provinciji Dekan v Indiji z razbremenilnim zakonom kmetij v svrhu preprečenja stalnih uporov prebivalstva

uvedli notarski red in ustanovili urad vaških registratorjev, ki upravljajo tam notarske posle. Nobena od poljedelca izstavljena listina ni po tem zakonu veljavna, če jo ne napravi vaški registrator. Ta potreba ustanove gornjega urada v svrhu preprečenja stalnih uporov dokazuje, kako zelo so morali biti prej kmetovalci prevarani in ogoljufani pri sestavljanju listin potom nepoklicanih pisarjev.

Zanimivo je nadalje dejstvo, da so škoifje, ki vodijo in vzdržujejo v Belgiji univerzo v Louvainu, smatrali z ozirom na visoko pozicijo notarijata v javnem življenju za potrebno, ustanoviti posebno stolico na univerzi za notarje.

Izmed vseh današnjih notarjev zavzemata prav posebno stališče angleški in francoski notar. Angleški radi tega, ker mora poznati ne samo tuje jezike, temveč tudi tuje zakone, ker mora sestavljati listine za svoje klijente v državi in izven nje, ker se angleški trgovci, ki imajo svoje trgovske posle v tujih državah in domačih kolonijah, poslužujejo pri sklepanju pogodb s tujci angleškega notarja, kateremu morajo biti poznani zakoni in jezik zadevnih držav. Delo angleškega notarja se nanaša največ na razne trgovske posle, ladjine proteste in prevozne pogodbe, kar je v zvezi s položajem, ki ga zavzema Anglija v mednarodni trgovini. —

Posebnost francoskega notarja je v tem, da se je v Franciji razvil notarijat v taki meri in da je zavzel tako važno stališče kot v nobeni drugi državi. Ugled notarja je med francoskim narodom tako globoko ukoreninjen in zaupanje v notarja tako neomajno, da ga prebivalstvo vedno zahteva ne samo za sestavljanje pogodb, temveč za vsako važno rodbinsko posvetovanje kot zaupnika v vprašanih poroke, dediščin, prodaje in nakupa nepremičnin, naložitve kapitala itd.

St. Š.

Pogodba pri mešanih brakih.

Dr. Ivan Grašič.

V smislu zakona z dne 25. maja 1868 drž. zak. št. 49 sledijo pri mešanih brakih sinovi veri očeta, hčere pa veri matere.